

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra společenských věd

Bakalářská práce

KRIZE MUŽSTVÍ V PERSPEKTIVĚ SOUČASNÉ SOCIOLOGICKÉ LITERATURY

Vypracovala: Jana Raušerová

Vedoucí práce: Mgr. Michal Šimůnek, Ph.D.

České Budějovice 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 28. června 2013

.....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala mému vedoucímu práce Mgr. Michalovi Šimůnkovi, Ph.D., za cenné rady a podnětné připomínky při vypracování bakalářské práce.

Abstrakt

Bakalářská práce „Krise mužství v perspektivě současné sociologické literatury“ se nejprve zabývá vývojem krize mužství a dále se zaměřuje na oblast konstruování mužské identity s důrazem na identifikační teorie. Práce také mapuje téma sociálních rolí a genderových stereotypů. Taktéž je představen pojem chybějícího otce a dále popis jednotlivých typů nevyzrálých mužů. Další část si blíže všímá otázky nového otcovství. V neposlední řadě se zabývá popisem nového muže a v závěru práce si všímá i tématu mužských skupin. Bakalářská práce tedy uvádí základní linie krize mužství.

Klíčová slova: identita, genderové stereotypy, sociální role, nové otcovství, nový muž.

Abstract

Initially the bachelor thesis „The crisis of manhood from perspective of contemporary sociological literature“ deals with development of the crisis of manhood and further it focuses on field of designing of the man’s identity with emphasis on identifying theories. The work also surveys theme of social statuses and gender stereotypes. Likewise the concept of the absent father and description of particular patterns of the juvenile men are presented in the thesis. Another part of the work is noticing more closely the question of the new paternity. Not least the thesis is concerned with characterization of the new man and in the end of the work it perceives theme of the male group. The bachelor thesis introduces basic lines of the crisis of manhood.

Keywords: identity, gender stereotypes, social statuses, new paternity, new man.

Osnova

ÚVOD	7
1. Vývoj krize mužství	9
1.1 Patriarchální společnost a patriarchální muž	9
1.2 První vlna krize mužství	10
1.3 Druhá vlna krize mužství	11
2. Konstruování muže	13
2.1 Identita v rámci teorií	14
2.2 Křehká mužská identita	16
2.3 Zmrzačený muž 80. let	18
2.3.1 Tvrdý muž	18
2.3.2 Muž měkkota	19
3. Sociální role a generové stereotypy	20
3.1 Sociální role	20
3.2 Genderové stereotypy	22
3.2.1 Genderové stereotypy na pracovišti	23
3.2.2 Genderové stereotypy v televizi	23
4. Chybějící otec	25
4.1 Typy nevyzrálých mužů	27
4.2 Nové otcovství	29
4.2.1 „Matkové: mateřští otcové“	30
5. Nové mužství	31
5.1 Androgyn	33
5.2 Nový muž podle Johna Beynona	34
5.3 Ideál nového muže	35
6. Mužské skupiny	36
ZÁVĚR	39
POUŽITÁ LITERATURA	41

ÚVOD

V poslední době se stále více objevuje v literatuře téma popisující vytrácení mužství. Sociální obraz muže se mění a mužská identita se jeví jako rozmlžená a nejasná. Muž už není nejsilnějším pohlavím, a proto se v této souvislosti mluví o krizi mužství nebo také o krizi mužské identity. V této práci se tedy soustředím na téma krize mužství z pohledu sociologické literatury.

Muži po dlouhé roky od žen poslouchali, jací měli být. Slýchávali, že moderní muž by měl mít od každého něco. Měl by být dobrý otec, ale ne nudný muž v domácnosti. Měl by být úspěšný manažer, který má vymezený volný čas. Měl by být něžný milenec, ale s ohněm v těle. Má to být muž, jenž je tu pro druhé a podporuje ostatní. Má být rozhodný, ale ochotný dělat kompromisy nebo by měl být také upravený, ale ne příliš zženštilý. A v této řadě požadavků bychom dále mohli pokračovat donekonečna. Výsledkem je, že muži nevědí, kým jsou a ocitají se v pasti ženských a mužských představ o mužích. Na otázky: Kdo jsem?, Jaká je moje cesta? a Jaký je můj úkol na tomto světě? si nedokáží odpovědět. Často se proto upínají k práci, alkoholu, nebo se uzavírají sami do sebe. Ženy jsou náročnější i při výběru partnera. Muži se tedy často snaží vyhovět představám a přáním žen a zapomínají při tom sami na sebe.

Otázkou je, co dělat, aby se muž dostal z tohoto začarovaného kruhu? Odpověď zní: Musí v sobě znovu objevit svou mužnost. Měli by začít hledat sami sebe a uvědomit si, že nejde o to vyhovět nějakým klišé. Muž nemusí být sportovec, intelektuál, hrdina a podobně, aby mohl být považován za opravdového chlapa. Jde o to, aby v sobě odhalil to, co z něj dělá muže.

V dnešní společnosti, kterou ovládla emancipace žen, byl problém mužů často skrytý. Pozornost se soustřeďovala spíše na ženy. Řešila se diskriminace, vykořisťování i zobrazování žen jako sexuálních objektů, ale problémy mužů se neřešily. Tato problematika mužů velmi dlouho zůstávala skrytá. Ženy nepředpokládaly, že se změnou jejich postavení ve společnosti se změní i druhá polovina lidstva.

Za cíl své bakalářské práce si tedy kladu snahu vyjádřit základní linie problematiky krize mužství. Nejprve se věnuji počátkům krize mužů, které se objevily už v polovině 17. století. Dále se zaměřím na téma konstruování mužské identity, zejména pak na proces identifikace, který hraje v utváření muže významnou roli.

Ve své práci se také soustředím na téma sociálních rolí a genderových stereotypů, které se nepochybně podílejí na tom, jak je ve společnosti na muže pohlíženo.

Dále naváží tématem „chybějícího otce“, jenž je též jedním z důvodů proč se chlapci vyvíjejí v nevyzrálé muže. Poté se budu zabývat otázkou nového otcovství a zmíním se o „mateřských otcích“. Následující téma, kterému budu věnovat ve své práci pozornost je téma nového muže a na závěr se zaměřím na vytváření mužských skupin u nás.

1. Vývoj krize mužství

Na úvod mé práce cítím potřebu popsat, jak vypadala společnost a období před začátkem krize mužství. Patriarchální společnost se svými tradičními hodnotami a požadavky na muže a ženu byla brána jako základní a neměnná skutečnost. V první polovině 17. století se však ve Francii a Anglii objevily první zárodky krize mužství a na přelomu 19. a 20. století se krize naplno projevila jak v Evropě, tak i ve Spojených státech amerických.

1.1 Patriarchální společnost a patriarchální muž

„Od chvíle, kdy vznikl patriarchát, se muž vždy definoval jako privilegovaná lidská bytost mající něco navíc, co žena nemá. Pokládal se za silnějšího, inteligentnějšího, odvážnějšího, odpovědnějšího, tvořivějšího a racionálnějšího.“ (Badinterová, 2005: s. 16)

Renzetti a Curran definují patriarchát jako *„pohlavně-genderový systém, v němž muži zaujímají nadřazené postavení vůči ženám a v němž jsou vlastnosti a činnosti vnímané jako mužské hodnoceny výše než ty, které jsou vnímány jako ženské.“* (Renzetti, Curran, 2003: s. 22)

Patriarchální muž byl určen pro účast ve veřejném životě, který byl pokládán za velmi důležitý. Měl v rukách politickou i hospodářskou moc. Žena v této společnosti měla žít doma a neměla se plést do mužských záležitostí. Její přirozeností byly domácí práce a zaměstnání, výchova a hlídání dětí a zásob. Role žen byla tedy jasně daná, měly rodit děti a pomáhat v hospodářství. Za hlavní životní cíl v této společnosti bylo považováno uzavření manželství (Tomeš, 2009: s. 32-54). *„Dívky byly svými matkami vedeny tak, aby po svatbě dokázaly řídit chod domu a domácnosti, aby uměly vychovávat děti a reprezentovat manžela.“* (Tomeš, 2009: s. 55)

Patriarchální společnost navíc utvrzovaly tři instituce: rodina, církev a škola. Hlavní roli mužské nadvlády měla nepochybně rodina. Církev na ženy nahlížela pesimisticky a opírala se o hierarchii rodiny ovládanou autoritou otce. Škola měla podobné patriarchální vidění. Ženy byly vnímány jako pasivní prvek (Bourdieu, 2000: s. 78-79).

Tato nadřazenost muže nad ženou se ale postupně začala rozplývat a muži procházeli první a druhou vlnou krize své identity. Ženy později dosáhly svou iniciativou nápravy ve svém nerovnoprávném postavení ve společnosti a v rodině, včetně postavení právního a možností vzdělání.

1.2 První vlna krize mužství

Krize mužství se ve své podstatě začala vyvíjet ve vytríbené společnosti v padesátých a šedesátých letech 17. století v zemích, kde měly ženy větší svobodu a byla zde potřeba změny hlavních hodnot. V Evropě byly nejvíce liberální k ženám v Anglii a ve Francii. Zásadní roli v této době hrály francouzské preciózky, které jako první zesměšňovaly a zpochybňovaly role mužů. Toto zpochybňování mužské identity se dělo jako reakce na hrubost dvořanů Jindřicha IV. a dalo by se říci, že se v té době jednalo o první náznak feminismu ve Francii a v Anglii. Preciózky byly emancipované ženy, jež v touze po nezávislosti prosazovaly nový ideál ženy. Žena měla mít právo na vzdělání, na důstojnost a na společenský vzestup (Badinterová, 2005: s. 20-21). Do té doby byly ženy systematicky vylučovány z aktivního utváření dějin, protože jen muži měli právo určovat, jak chápat dějiny (Renzetti, Curran, 2003: s. 37). Preciózky však zcela obrátily model manžela, který byl náročný a hrubý tím, že láska pro ně byla především láskou muže k ženě a od muže vyžadovaly bezmeznou oddanost. Radikálně se tedy stavěly proti sjednanému manželství a vzeprly se autoritářství otce a manžela. Těchto zásad se ujala malá skupina mužů, preciózů, kteří měli velký vliv a postupně napodobovali dámskou módu tím, že měli dlouhé paruky, náprsenky nebo také parfémy. Tito muži se chovali jemně a galantně a snažili se vyvarovat žárlivosti a domácí tyranii. Toto chování se pakjevilo v následujícím období jako dominantní (Badinterová, 2005: s. 21).

V Anglii byla krize mužské identity nápadnější. Anglické ženy si kromě požadavků na nezávislost přály také sexuální svobodu a právo nebýt opuštěna v době těhotenství. Bylo zde úsilí změnit mužské a ženské role v oblastech jako je rodina, manželství nebo sexualita. Ženy požadovaly po mužích, aby byli ženštější. To však způsobilo strach z homosexuality, který se ve Francii u preciózů neobjevoval. Osvícenské století znázorňovalo první zlom ve vidění tradiční mužnosti.

Byly narušeny tradiční rysy a prosazovaly se ženské hodnoty např. válka už neměla takovou důležitost jako dříve, lov se stal pro muže zábavou a dále muži používali vybranou mluvu a chování. Tato krize se však projevovala jen u mužů z vládnoucí třídy, aristokracie a městské buržoazie. Změnu v tomto chování přinesl rok 1789. Tehdy byl zamítnut požadavek žen na občanská práva. Ženy se znovu musely uchýlit k roli hospodyně a matky a nesměly nadále zasahovat do mužských záležitostí (Badinterová, 2005: s. 22-23).

1.3 Druhá vlna krize mužství

Krize mužství se znovu objevila na přelomu 19. a 20. století v Evropě a ve Spojených státech amerických. Vlivem industrializace a demokratizace se znovu objevila nutnost změny společenského řádu. Opět se probudila mužská sklíčenost, jenž byla v závislosti na kultuře a historii v jednotlivých zemích rozdílná. Velmi se začalo rozvíjet ženské emancipační hnutí, které mělo za cíl prosadit nový typ ženy. Ženy se mohly vzdělávat, dožadovaly se plných občanských práv, chtěly pracovat mimo domov. Prováděly zaměstnání, která byla dříve typická pro muže např. lékařka, profesorka, advokátka nebo novinářka apod. (Badinterová 2005: s. 24). „*Poprvé v historii ženy zaujímaly postavení i v praktické veřejné a ekonomické oblasti téměř rovnoprávné postavení s muži a tím měly možnost ovlivňovat obecné přístupy*“ (Tomeš, 2009: s. 44) Tyto změny však vyvolávaly u mužů značné obavy a reagovali na toto hnutí většinou nepřátelsky. „*Napříč společenským žebříčkem cítili, že nový tvor, který chce dělat to, co oni, a být jako oni, ohrožuje jejich identitu, až je na místě obava, zda nebudou donuceni „vykonávat ženské práce, zkrátka, hrůza všech hrůz, stát se ženami!*“ (Badinterová, 2005: s. 24)

U mužů se proto objevovalo velké znepokojení. Ženy jim začaly konkurovat na trhu práce a objevoval se u nich pocit, že je ženy zcela nahradí a že jejich moc, identita i každodenní život je v ohrožení. Tento pocit se ještě umocnil tím, že muži zastávali stále více mechanické a monotónní úkony v továrnách či úřadech, a nemohli proto projevit své specifické vlastnosti. Vrchol mužské krize přerušila válka a muž měl příležitost ukázat svou sílu v tradiční mužské roli válečníka (Badinterová, 2005: s. 25).

Jak již bylo řečeno krize mužství se vyvíjela v jednotlivých zemích různě. Ve Francii nebyla tak vyhrocená, ani francouzští autoři poznamenání misogynstvím¹ v něm nezašli tak daleko jako Nietzsche, Weininger či Schopenhauer. Ve Vídni, potažmo v celém Rakousku, byla situace složitější, protože krize mužství se po rozpadu habsburské říše spojila s krizí společenskou, a svou roli také sehrál vzestup nacizmu. Rakouský muž prožíval trvalou krizi identity, byl stažen do sebe a zaujímal vyčkávací postoj. Muže zneklidňoval nástup emancipace ženy, která byla nezávislá, aktivní a postrádala jemnost a pasivitu, kterou muž vyhledával. Rakouský muž se ocitl v dekonstrukci, neměl žádné orientační body a osvojené hodnoty, proto se už neumí definovat (Badinterová, 2005: s. 25).

Řada autorů té doby začala psát o ženské emancipaci např. Otto Weininger, jenž dosáhl vrcholu misogynství píše, že nastává doba, „*kdy se rodí více mužatek a více zženštilých mužů.*“ (Weininger in Badinterová, 2005: s. 26) Weininger věděl, že ženství ohrožuje mužský ideál, ale nebyl zdaleka jediným autorem, který si toto uvědomoval. Na konci 19. století se tíseň z identity a hrůza z ženy objevuje v řadě děl. Podřadnost ženy vedle filosofů začali prosazovat také psychologové, biologové, historikové a antropologové (Badinterová, 2005: s. 26).

V 80. letech 19. století se krize mužství objevila i ve Spojených státech amerických. Zde panoval strach z feminizace kultury a amerického muže. V Americe měli muži hodně možností ukázat svou mužnost např. při dobývání Západu, v boji Severu proti Jihu, v rozvoji měst a průmyslu. Postupem času se, podobně jako v Evropě, vývojem industrializace objevují mechanické a rutinní úkony. Tato hospodářská změna pak vedla k rozvratu rodinného života a hodnot. Otcovství ustupuje do pozadí, protože muži jezdili za prací a děti byly převážně vychovávány matkami. To však vedlo k tomu, že ženy se začaly stavět proti úlohám matky nebo hospodyně a začaly zakládat ženské kluby. Americká žena chtěla být nezávislá, svobodná a chtěla se vdát z lásky, chtěla mít právo na rozvod a také volební právo. Reakce mužů byla stejně nepříznivá jako v Evropě. V této době byl zaznamenán nárůst rozvodů a také pokles porodnosti. S každým novým požadavkem se prohlubovala mužská citlivost a nejistota. Krizi Američané připisovali feminizaci civilizace, a proto požadovali oddělení pohlaví a činností. Vznikaly tak ideály muže, jenž ztělesňovaly tradiční mužské hodnoty.

---

¹ Nepřátelský postoj k ženám

Tento ideál se dostal i do literatury a vznikaly nové postavy např. kovboj, který byl tvrdý, neúnavný a čestný. Stejně jako v Evropě krizi mužství dočasně vyřešila válka. Problémy, ale nezmizely a dnes vyvstávají o to výrazněji (Badinterová, 2005: s. 27-30).

Po obou světových válkách se ve světě začíná ustupovat od válečného hrdinství. Postupně mizela i pomstychtivost a snaha zničit nepřátele, nastávala tolerance. To značilo, že vymezování muže jako bojovníka ustupuje do pozadí, minimalizuje se otevřené násilí a jeho užívání, je zastaveno dobývání a poptávka po muži válečnickovi je prakticky nulová. Jakousi náhražkou byly pro muže adrenalinové sporty, hry na přežívání v terénu nebo fotbal a motorismus. Muži jsou zbaveni svého původního smyslu válečníka, vůdce klanu a těžkého manuálního pracovníka a čelí rozkladu s vzestupem žen, které zakládají Hnutí žen (Komárek, 2012: s. 210-214).

2. Konstruování muže

V jednadvacátém století se ukazuje žena v dominantnějším postavení, proto bývá toto století nazýváno stoletím žen nebo také stoletím ženského myšlení. Ženy už nejsou ty pasivní a slabé bytosti, naopak ukazují se jejich silné stránky jako je empatie nebo komunikační dovednosti, kterými silně konkurují mužům. Žena je schopna postarat se o domácnost, dítě i vydělávat peníze a muž jako by byl odsunut na vedlejší kolej.

Eugene Monick píše, že *„muž se bez patriarchátu jako opory sebevědomí a bez jiného způsobu, kterým by mohl dosáhnout skutečné hrdosti na své mužství, může cítit jako loď bez kormidla, dokonce i bez plachty, která pak nemůže proplout bouřlivým mořem demokracie a feminismu.“* (Monick, 2010: s. 30)

Ano, muž ztrácí své postavení a jeho obraz se mění. Muž se zmítá v nepotřebnosti a neví kudy kam, proto se v této souvislosti mluví o mužské identitě. Je potřeba, aby se muži stali sami sebou a našli nový způsob a novou cestu. Muž by si měl uvědomit, co je podstatou jeho mužství a chovat se tak, jak to cítí a měl by se vysvléci z obleků přetvářky.

Biddulph píše, že přetvářka je velmi obtížná, proto se časem objevují trhliny, které se pak projevují jako tíseň, neúspěch nebo nehoda.

Ve středním věku dále přerůstá v hlubokou beznaděj a vyčerpání z poznání, že *„jeho blízcí ho nemilují, ale dokonce ani neznají“*. (Biddulph, 2007: s. 10)

2.1 Identita v rámci teorií

Vytváření mužství je nepochybně spjaté s identitou. Dostáváme se tedy k vymezení identity. V čem spočívá a jak se dělí.

Obecná definice identity říká, že identita je „jednota vnitřního psychického života a jednání, která bývá též nazývána autentickým bytím.“ (Velký sociologický slovník, 1996: s. 414)

Identita je v klasických psychologických teoriích definována jako základ jáství. Na jednu stranu se na identitu díváme jako na trvalou esenci lidského sebeuvědomění, utvářenou působením různých sociálních a kulturních faktorů, ale „na druhou stranu je nekončícím úkolem, protože má být v průběhu života rozvíjena a kultivována v rámci jednotlivých stádií životního cyklu“. (Formánková, 2009: s. 76) To je spojené s hledáním identity, jenž se projevuje zejména v pubertě. Na místě jsou otázky jako např.: Kdo jsem?, Jsem už dospělý?, Čím vlastně jsem? apod. (Formánková, 2009: s. 76).

Odlišnou definici identity přináší Foucault. „Identita je uměle vytvořeným fenoménem, odrážejícím a potvrzujícím mocenské vztahy ve společnosti, která je vytvářena v procesu podrobování se jedince sociálně reprodukovánému vědění navázanému na mocenské vztahy ve společnosti.“ (Foucault in Formánková, 2009: s. 76)

V souvislosti s identitou můžeme mluvit o genderové identitě. Lenka Formánková popisuje ve svém článku šest genderových diskursů podle knihy Kateřiny Zábrodské. Tyto diskursy ženství a mužství souvisejí se základy genderových identit (Formánková, 2009: s. 77).

- Jako první zmiňuje *diskurs genderového esencialismu*, ten spočívá v přirozených rozdílech mezi mužem a ženou, které jsou vždy v jejich tělech.
- Dále jde o *diskurs socializace*, zde je ženskost a mužnost výsledkem tlaků ze strany rodiny, školy, vrstevníků a společnosti obecně. Nejde zde o přirozenost, ale spíše o vynucené modely chování.
- *Diskurs individualismu* vnímá každou osobu jako jedinečnou bez ohledu na pohlaví. Důraz je tu kladen na nedotknutelnost vlastních práv.

- *Diskurs heterosexuality* konstruuje muže a ženy jako dvě kategorie, mezi kterými funguje přirozená atraktivita a to je základem binární² společnosti.
- Ve zřetelném protikladu jsou vnímány ženské a mužské tělesné charakteristiky v rámci *biologického diskursu*.
- Poslední diskurs, o kterém Zábrodská píše, je *diskurs jinakosti*. Ten staví na představě radikální odlišnosti ženy z pohledu muže a to ve smyslu nepopsatelnosti a neuchopitelnosti ženy, která představuje magický předmět touhy.

Z toho vyplývá, že genderová identita může být různě formulována v závislosti na druhu sociálních realit.

V rámci genderové identity mluvíme také o sexuální čili pohlavní identitě. Nejznámějším představitelem teorie sexuální identity je Sigmund Freud.

Jako hlavní rozdíl mezi pohlavími u malých dětí viděl v tom, zda mají penis nebo ne. Nejde však pouze o anatomický význam, ale i o význam symbolický. Freud dále mluví o oidipovské fázi. Ta se koná kolem 4. roku dítěte a chlapec v tomto období musí potlačit své erotické city vůči matce ze strachu z otce. Tím, že se chlapec vzdá své lásky k matce, se identifikuje s otcem, přijímá ho jako nadřazenou bytost a uvědomuje si svou mužskou identitu. Děje se tak na základě tzv. kastráční úzkosti (Giddens, 1999: s. 118). K identifikaci dochází nevědomky. Chlapec se tak se svým otcem ztotožňuje a utváří si vlastní chování a učí se chovat podle vzoru svého otce. U dívek probíhá identifikace s matkou na základě tzv. závislosti penisu. Ve snaze získat otce pro sebe na něj převádí svou lásku a identifikuje se s matkou (Renzetti, Curran, 2003: s. 94-96).

Tato teorie identifikace byla však velmi kritizována, protože proces identifikace se odehrává podvědomě, tudíž převažuje subjektivní povaha skutečností a proto se nedá objektivně dokázat. Freud, ani neponechává pravděpodobnost změny vzorce chování získaného v dětství. Kritizován byl i za to, že jeho teorie identifikace je zaměřena protižensky. Freud ženy definoval jako méněcenné odchylky od mužské normy. Vytýkáno mu bylo i to, že teorii sexuální identity příliš spojoval se znalostí pohlavních orgánů a také, že hlavní úlohu nastolení kázně má otec (Renzetti, Curran, 2003: s. 94-96).

---

² Složený ze dvou částí.

Na základě této kritiky přicházejí mnozí autoři s modifikovaným pojetím identifikace. Revidovanou teorii identifikace přináší socioložka Nancy Chodorovová, která vkládá získávání identity do společenských souvislostí. Chodorovová na rozdíl od Freuda zdůrazňuje úlohu matky, děti se více identifikují s matkou, která má v rané fázi dominantnější vliv. Socioložka poukazuje také na to, že chlapci mají proces identifikace těžší, protože se musí radikálně odtrhnout od matky a vytvořit svou identitu podle otců, kteří jsou často mimo domov. Zatímco u dívek probíhá identifikace utvářením intenzivního a nepřetržitého pouta s matkou. Chlapci své mužství vytvářejí na základě toho, co není ženské. Stávají se citově odtažitější a jsou nuceni potlačit své pocity. I tato teorie se neobešla bez kritiky. Pochybnosti se týkaly především objektivitu klinických dat a také toho, že se tato teorie vztahuje jen na určitý typ rodiny (Renzetti, Curan, 2003: s. 97).

Třetí teorii sestavila Carol Gilliganová. Svůj výzkum založila na tématu mravnosti a sebeuvědomění. Rozdíly mezi pohlavími definovala tím, jak ženy a muži vnímají svůj úspěch a sami sebe. Ženy se hodnotí s ohledem na schopnost pečovat o druhé a podle osobních vztahů. Muži naopak považují za úspěch individuální prosazení (Giddens, 1999: s. 120).

2.2 Křehká mužská identita

„Mužem se člověk nerodí, mužem se stává.“

Simon de Beauvoir

Tento citát od francouzské spisovatelky a filosofky mluví za vše. Vývoj muže je už od počátku velmi obtížný. *„To potvrzuje i biologický fakt, že se lidský plod, byť geneticky mužský, vyvíjí vždy k ženskosti, nezačnou-li na něj působit mužské hormony několikaměsíčního plodu.“* (Poněšický, 2003: s. 82)

Muž tedy od počátku bojuje o svou mužnost, která se zdá být velmi křehká. Chlapec musí na počátku přejít od prvotní identifikace s matkou k identifikaci s otcem. Cílem je oddělení od matky a přechod dospívajícího chlapce do řad mužů. U ženy je určení sexuální identity jednodušší v tom, že dívka se ženou stává v momentě první menstruace, která je základem její ženské identity. U muže však tato přirozená iniciace chybí (Corneau, 2012: s. 22).

Mladý jedinec může také trpět obavou, že se nevymaní z původní ženské identifikace a stane se tak maminčíným mazánkem, který se drží její sukně. Tento strach může nabývat i velkých rozměrů, příčinou toho bývá silné potlačení všeho, co souvisí s původní identifikací s matkou např. hluboké vciťování se, romantický vztah k přírodě, zabývání se vlastním duševním životem atd. (Poněšický, 2003: s. 82-83). Poněšický také uvádí, že „*s potlačováním ženskosti souvisí tudíž i potlačování těchto silných přání – což však nevede k jejich vymizení. Čím více se něčemu jen bráníme, čím méně se něco zpracuje a integruje, tím pravděpodobněji se to v jiném převleku znovu objevuje.*“ (Poněšický, 2003: s. 83)

Tímto zatracováním a odštěpením vlastních emocí a pocitů se muži ocitají v začarovaném kruhu. Důvodem často bývá nedostatečný mužský vzor, proto si chlapec svou identitu vytváří tzv. negativní identifikací to znamená, že se definuje tím, co není ženské. Podle Čechové se tak mladí muži vzdalují od svého nitra, kterému neumějí naslouchat a vnořují se do vnějšího světa, tím dochází k tzv. externalizaci. To se však promítá v oblasti lidských vztahů (Čechová, 2008: s. 16).

Vedle strachu jedince, který trpí úzkostí, že se neodloučí od ženské identifikace je tu ještě jedna obava, jenž vyvolává u chlapců hrůzu. Obává se, že se stane homosexuálem a to plyne z nedostatku fyzických i citových projevů ze strany otce. V homosexuální predispozici hraje rodinné prostředí určitý význam. Zejména pak kombinace kritického otce a příliš starostlivé matky (Biddulph, 2007: s. 111).

Faktem je, že každý z nás v sobě ukrýváme jakousi podobu erotické přízně k osobám stejného pohlaví, ta se projevuje jako cit, přátelství nebo obdiv k jedinci stejného pohlaví. Pokud se však vlastní homosexualita objeví, ze strachu ji raději zapudí. Strach z homosexuality se dále přenáší i na vztahy mezi muži, které narušuje a dokonce brání některým otcům, aby se dotýkali svých synů (Corneau, 2012: s. 31-32).

„Být muž tedy znamená nebýt ženský, nebýt homosexuál; nebýt poddajný, závislý, podřízený; nebýt zženštilý zjevem ani chováním; nemít příliš intimní styky s jinými muži; nebýt ve styku s ženami impotentní.“ (Badinterová, 2005: s. 113)

Mužská identita je tedy druhotná, těžce nabytá a křehká. To může být také důvodem toho, že budoucí muž si svou mužnost musí neustále dokazovat. Tím, že muži ztratili svou moc a patriarchální uspořádání ve společnosti, ztrácí své opodstatnění a na tuto skutečnost reagují dvěma způsoby.

2.3 Zmrzačený muž 80. let

Takto Elizabeth Badinterová označuje muže, který vznikl jako antipatriarchální reakce. Muž byl rozpolcený mezi dvěma stranami, ženským nitrem a mužským vnějškem. V 80. letech feministická kritika patriarchálního muže přispěla k úpadku identity u celé generace mužů. Stále markantněji se objevuje mužská tíseň, která se projevuje strachem z impotence, odmítáním žen. Hovoří se také o fetišismu nebo homosexualitě. Setkáváme se u mužů s pocity hněvu, úzkosti, nenávisti k sobě samému. Muž se tedy ocitá na jakémisi rozcestí a nabízí se mu dvě cesty. Tou první je zmrzačení svého ženství, které vede ke vzniku tvrdého muže. Druhá cesta je pravým opakem. Vytvořil se typ měkkého muže, který v sobě potlačil své mužství (Badinterová, 2005: s. 119-125).

Steve Biddulph nachází jiná označení pro tyto typy a vypovídá, že muž dvacátého století stojí mezi dvěma přetvářkami, Johnem Waynem, jenž charakterizuje „muže chlapáka“ a Woody Allenem, který charakterizuje „citlivého muže nového věku.“ (Biddulph, 2007: s. 30)

2.3.1 Tvrký muž

Tvrký muž je podle Badinterové *„soubor nejhorších mužských stereotypů: je posedlý soutěžením, upíná se na intelektuální a sexuální výkonnost, citově je zakrnělý, samolibý, sebejistý, agresivní, alkoholik, neschopný angažovat se pro jiné lidi.“* (Badinterová, 2005: s. 125) Takový muž si chce neustále dokazovat svou tvrdost, nezávislost a lehké pohrdání ženami.

Unikem jim může být již zmiňovaný alkohol, který jim umožňuje jistou volnost tím, že odhalí dosud skrývanou a potlačovanou část jejich povahy. Často se však ve spojení s alkoholem projevuje mužská agresivita (Poněšický, 2003: s. 178). Schwanitz dodává, že démonem pro muže není alkohol, ale náruživost cítit v sobě, tu báječnou sílu, která ho zbaví pocitu ubohosti, jenž ho sráží k zemi a brání jeho duši v rozletu (Schwanitz, 2009: s. 154).

Američtí učitelé Davidová a Brannon charakterizují tento typ mužství několika imperativy (Davidová, Brannon in Badinterová, 2005: s. 127-128).

- První imperativ *no sissy stuff* (nic zženštilého) zobrazuje obraz muže, který se zbavuje své ženskosti a potlačuje své citové potřeby. Tím, že neprojeví znaky ženské slabosti se může stát pravým mužem.
- Druhý z nich je *the big wheel* (velké zvíře, důležitá persóna) označuje jedince, který má úspěch, moc i obdiv a má vyšší postavení než ostatní.
- Slogan *the study oak* (pevný dub) ukazuje nezávislého muže, který se spoléhá sám na sebe.
- Skupinu imperativů uzavírá *give'em hell* (k čertu se všemi) zde svou mužnost může jedinec prokazovat i za pomoci násilí a agrese. Měl by být odvážný a podstupovat rizika, kterých se bojí.

Teprve souhrn všech těchto charakteristik činí z muže nadsamce. Takový muž je ztělesněním ideálu, o kterém řada mužů jen sní. Takto zobrazovaný ideál se rychle rozšířil a v jednotlivých kulturách vznikaly různé vzory. Nejznámějším je *Marlboro cowboy*, muž z reklamy na cigarety, který je ztělesněním mužné dokonalosti. Dalšími se pak staly Rambo, Terminátor nebo Superman. Badinterová však poukazuje, že dosažení takového mužského ideálu, jak jej popisují Brannon a Davidová, je pro většinu mužů obtížné (Badinterová, 2005: s. 128-130).

2.3.2 Muž měkkota

Protikladem tvrdého muže je muž měkkota. S podobným typem muže se setkáváme už v 17. století, kdy ženy snily o ženštějším muži.

Základním bodem při vzniku se stal feminismus, který požadoval po mužích, aby se změnili. Muž se tedy vzdal svých práv, své moci a rezignoval na ctižádost a kariéru. Uznával rovnost ženy a muže ve všech oblastech a věnoval se ženě i dětem (Badinterová, 2005: s. 125).

Muži se chtěli zalíbit ženám, a tak se pustili do kritiky „muže tvrďáka“. Muž se odvrátil od své mužnosti a snažil se osvojit typické ženské chování a hodnoty. Byl tedy jemnější, vřelejší, láskyplnější a stavěl se proti agresivitě a soutěživosti (Badinterová, 2005: s. 139).

Poněšický píše, že „*měkký typ softie či hippie, citlivý, dlouhovýlasý, neagresivní, nekonvenční, se vlastně též vyhýbá střetu s ženským nebezpečím tím, že se mu nepostaví, ba je bez boje přijme.*“ (Poněšický, 2003: s. 86) Z toho vyplývá, že i tento typ vzniká jako reakce na úzkost z žen stejně jako tvrdý typ.

Na začátku 90. let měkký muž mizí. Muži vnitřně pociťovali, že jim něco chybí a ženy byly nabaženy mužskou jemností. Tvrdý a měkký typ muže představoval určitý ideál, předpis, který říká, jaký by muž měl být a jak by se měl chovat. A pokud takový ideál nenaplní, zcela tyranizuje jedince představa, že není pravý muž. Je nutné, aby se muž z toho zajetí idealizovaných vzorů vymanil, protože každý člověk je tvárný, a proto tyto univerzální modely mužství nemohou platit (Corneau, 2012: s. 36-37).

Biddulph poskytuje jakýsi návod, když říká, že „*existuje způsob, jak se zbavit veškeré této přetvářky, a tím je začít hledat to, co je skutečné. Existuje něco, co by se dalo nazvat „přirozeným mužstvím“; je to potenciál skrytý v mladém muži, který lze rozvíjet a pěstovat k plnosti. Neřídí se žádnými stereotypy a je u každého muže odlišný. Přesto vždy souvisí se základními aspekty toho, co ho činí mužem.*“ (Biddulph, 2007: s. 31)

3. Sociální role a genderové stereotypy

S vymezením mužství i ženství vedle identity nepochybně souvisí také kategorie sociálních rolí a genderových stereotypů. Společně pak tyto tři komponenty tvoří systém genderových přesvědčení, který se vztahuje na představy a ideje o mužích a ženách.

3.1 Sociální role

Sociální čili společenské role, představují jakési formální i neformální normy, které nám říkají, jak se mají muži a ženy chovat a jaké role mají plnit. Obecně tedy ve společnosti označují očekávaný způsob chování, které vzniká v důsledku zkušeností a procesu socializace (Wyrobková, 2005: s. 551).

Teorii rolí se zabýval Erving Goffman ve svém díle *Všichni hrajeme divadlo*, kde pracuje s pojmem „role“ a „fasáda“ a zasazuje je do divadelního prostředí.

Je přesvědčen, že každý ve svém životě hraje nějakou roli, ať už chtěnou nebo nechtěnou. Fasádu pak využívá během svého výkonu, kdy jedinec prezentuje sám sebe. Pojem osobní fasáda označuje to, co se týká samotného jedince. Patří sem vzhled, způsob vystupování, věk, pohlaví, oblečení, způsob mluvy a podobně (Goffman, 1990: s. 26-33). Jeho pojetí vede k přesvědčení, že role jsou jakési umělé stylizace toho, co se od nás očekává a jedinec si tak může vytvářet masku, za kterou se člověk skrývá.

Problematiku tradičního rozdělení rolí popisují Renzetti a Curran. Ženě byla ve společnosti přisuzována role pečující, která vychází z ženské reprodukční role. Žena rodí a vychovává děti, proto by měla zůstat v domácnosti a starat se o další domácí úkoly spjaté s rolí hospodyňky. Zatímco muž je průbojný a soutěživý a má plnit roli zaopatřovatele a ochránce rodiny (Renzetti, Curran, 2003: s. 24).

Tradiční role také souvisejí s odlišností v zaměstnání žen a mužů. Ženám byly tradičně přidělovány role, které mají typicky nízké postavení. Zaměstnání se tak rozdělovala na tradiční ženská, např. sekretářka, služebná, domovnice, a tradiční mužská, např. ředitel, manažer apod. (Lippa, 2009: s. 164).

Teorie tradičních mužských a ženských rolí také přiřazuje muži a ženě specifické vlastnosti, jenž jsou protikladné. U žen jsou definovány charakteristické vlastnosti jako starostlivost, poslušnost, závislost, péče, něžnost, zranitelnost, ohleduplnost, náladovost apod. Mužům jsou připisované vlastnosti jako nezávislost, dominance, moc, síla, asertivita, tvrdost, sebejistota, nekompromisnost, cílevědomost, soutěživost či racionalita (Karsten, 2006: s. 24).

Od šedesátých let se však chápání tradičních rolí výrazně mění. Role jsou dnes mnohem flexibilnější a pozorujeme jejich vyrovnávání. Dochází k rozvolňování tradičního schématu. Jednorozměrný model muže a ženy nahrazuje model dvojrozměrný, který zamítá vlastnosti charakteristické jen pro jedno pohlaví a dovoluje tak jedinci mít mužské i ženské vlastnosti. Žena je více ambicióznější a proniká v rámci zaměstnání do typicky mužských oblastí jako je politika, kultura nebo hospodářství a stejně tak i muž se může realizovat v typicky ženském povolání (Karsten, 2006: s. 25).

Muži se v důsledku této změny mohou dostávat i do krize, protože žena přebírá tradiční mužské role a muž ztrácí svou moc a postavení ve smyslu ochránce a živitele rodiny.

Částečně také má strach z toho, že bude muset zastávat ženské role a věnovat se domácnosti. I proto si potřebuje znovu ujasnit svou mužskou roli, zejména roli otce a manžela, a také nově definovat sebe v rámci rodiny, práce a života.

Schwanitz dodává, že pokud muž ztratí úctu a čest u ostatních členů společnosti znamená to pro něj sociální smrt a zhroucení mužské identity, což je dnes problém spojovaný s fenoménem krize mužství (Schwanitz, 2009: s. 70).

3.2 Genderové stereotypy

Jako důsledek sociálních rolí se vytvářejí genderové stereotypy o mužích a ženách. „*Jedná se o typické vlastnosti, chování, fyzické charakteristiky, sociální role apod., které vystihují muže nebo ženy jako skupinu. Jsou to zobecnění odrážející naše přesvědčení o mužích a ženách, která sice nemusí korespondovat se skutečností, mají však značný vliv na naše očekávání, kognitivní procesy, chování, a takto ovlivňují a udržují genderové role a naopak. Většinou nejsou výsledkem přímé zkušenosti, nýbrž jsou přebírány a udržovány tradicí.*“ (Wyrobková, 2005: s. 551) V podstatě jde o popisy toho jak by měl vypadat „maskulinní muž“ a „femininní žena“.

Jako první vymyslel slovo stereotyp žurnalista Walter Lippmann, který psal o zjednodušených obrazech, jež si nosíme v hlavě. Také další autoři se věnovali stereotypům. Sociolog Robert Merton přichází s termínem *sebenaplňující prorocství*. To spočívá v tom, že v momentě, kdy člověk uvěří, že je něco pravda, snaží se, aby se to potvrdilo, a svým přesvědčením ovlivňuje ostatní. Další pojem je *hrozba stereotypů*, který zavedl psycholog Claudie Steele. Podle Steela dochází k této hrozbě tehdy, když negativní stereotyp týkající se nějaké skupiny vyvolává myšlenkové pochody a úzkosti, jež podkopávají výkon člena dané skupiny, např. ženy nejsou dobré v matematice, muži neumějí správně chovat děti apod. (Lippa, 2009: s. 166-167).

Na řadu přichází tedy otázka: Jsou stereotypy špatné? Lippa zdůrazňuje, že dle mnoha výzkumů stereotypy vedou ke zjednodušování skutečnosti. V důsledku toho můžeme přeceňovat rozdíly mezi skupinami nebo naopak podceňovat rozmanitost v rámci skupin. Dále poukazuje na to, že stereotypy mohou ovlivňovat naše vnímání a vzpomínky, protože vidíme to, co předpokládáme, že uvidíme.

Píše také o tom, že stereotypům podléhá celá naše společnost, např. děti, teenageři, dospělí, lidé zadaní i nezadaní nebo vzdělaní či nevzdělaní. A ačkoli v rámci sociálních rolí došlo k velkému posunu, genderové předsudky stále zůstávají (Lippa, 2009: s. 162).

Stereotyp je tedy nejfundamentálnější elementem při utváření genderové identity a proniká do mnoha oblastí lidské sféry jako je pracoviště, televize nebo reklama a právě tyto oblasti dále rozvíjí Renzetti a Curran.

3.2.1 Genderové stereotypy na pracovišti.

Z hlediska historie byla ženská práce vždy považována za tu méněcennou a sekundární a to se projevovalo i ve výši platu. Žena měla na výběr jen z omezeného počtu zaměstnání, nejvíce se jednalo o dělnické obory a práce ve službách na nízké úrovni. Dnes již taková situace není, ale přece jenom stereotypy týkající se trhu práce úplně nezmizely a mají význam, ať už vědomý nebo nevědomý, např. při najímání pracovních sil. Ženy se potýkají s tím, že jsou v manažerských funkcích málo tvrdé, nejsou ochotné stěhovat se za kariérou a preferují zaměstnání, která jsou čistá a snadná. Černoši jsou považováni za jedince s nedisciplinovaným chováním a Hispánci jsou zobrazováni jako lidé, kteří nechtějí pracovat a užívají alkohol, drogy apod. Práce se dělí na typicky mužské a typicky ženské. V poslední době, ale výzkumy přicházejí s tím, že některé genderové pracovní stereotypy slábnou a že ženy, které zaujímají pracovní pozice v typicky mužském odvětví, změnily mnoho pracovišť k lepšímu. Převládá tedy názor, že se rozkládají staré genderové stereotypy s rostoucím počtem mužů a žen, kteří vstupují do zaměstnání, jenž nejsou pro jejich pohlaví typická (Renzetti, Curran, 2003: s. 308-314).

3.2.2 Genderové stereotypy v televizi

Média mají velký vliv v oblasti socializace na vývoj dětí a mladých lidí, zejména pak tuto funkci plní televize. „*Pravidelná konzumace televizního vysílání dodává příjemci nejen poznatky a informace, ale také tvaruje a upevňuje jeho postoje, přesvědčení a orientaci ve světě.*“ (Karsten, 2006: s. 72)

Zásadní problém je pak v tom, že se v televizi objevuje řada stereotypů a jedinci je pak přijímají a chovají se podle nich.

Mužské postavy jsou zobrazovány častěji v různých zaměstnáních a většinou jsou prezentováni jako hrdinové a jako to ti, kteří jsou schopni řešit problémy a celý svět je jim proto otevřen. Zatímco ženské pohlaví dostává méně rolí a postavy, které hrají, jsou zobrazovány v tradičních ženských povoláních (Lippa, 2009: s. 241).

Způsob zobrazování ženských postav se vyvíjí. Ženy dnes často vystupují jako silné a nezávislé a to se může setkávat částečně i s nepochopením u mužů, protože celá léta byly mediálně zobrazovány jako ty pasivní v roli hospodyňky, sekretářky, pečovatelky apod. Změnil se částečně i způsob zobrazování muže. Všichni muži totiž nejsou hrdinové, jsou i tací, kteří mají zájem o rodinu, jsou svým manželkám oporou, mají zájem o výchovu dětí apod. Tento obraz, ale pořád v televizi vidíme velmi málo (Renzetti, Curran, 2003: s. 192-194).

Specifickým podtypem je oblast reklamy. I zde se uplatňují genderové stereotypizace. Muži hrají pozice spojované s autoritou, žena je nadále v roli tvůrkyně domova a matka. Za důležité považují zmínit, že média mají velký vliv na naše vnímání a myšlení.

Baehr zmiňuje, že „*média vybírají, co stojí za pozornost, a určují pořadí, co je a co není důležité – jinými slovy, „nastolují agendu“ veřejného mínění...Způsob, jak média vybírají témata, strukturují rozhovor a kontrolují diskusi – proces, který zahrnuje zásadní vynechávky -, představuje hlavní aspekt jejich vlivu.*“ (Baehr in Renzetti, Curran 2003: s. 183) Důsledkem médií je také to, že se lidé snaží idealizovat podle nějakého vzoru. Člověk může postavu v televizi chápat, jako návod k osvojení určitých rolí v životě.

Je na místě zdůraznit, že stereotypy nejsou hrozbou jen pro ženy a jejich vnímání ve společnosti, ale také pro muže. Někdy se s muži, kteří poruší genderové stereotypy zachází nelítostně a v očích společnosti jsou vnímáni jako slaboši. Jsou to např. muži v domácnosti, muži pracující jako zdravotníci, učitelé, dekoratéri apod., kteří čelí zpochybňování jejich mužství. Proto, aby se muži zbavili své úzkosti a stali se šťastnějšími, je nutné překonat tyto stereotypy, jenž mužům neustále přikazují jací mají být a vytvářejí se tak na ně vnější i vnitřní nátlaky.

4. Chybějící otec

Vlivem průmyslové revoluce se od poloviny 19. století mění fungování rodiny. Otec i matka dříve většinou pracovali pospolu v hospodářství, v obchodě nebo v dílně a děti jim pomáhaly. Tento obraz rodiny se mění, otec musí často cestovat za prací a vrací se domů pozdě večer.

Robert Bly poukazuje na to, že *„pokud je otec doma pouze hodinu nebo dvě večer, pak se matčiny hodnoty, jakkoli úžasné, mnohdy stanou jedinými hodnotami v domě. To, co děti vnímají od pracovně vyčerpaného otce, není jeho spokojenost, ani zkušenosti, ani smysl jeho práce, ale pouze jeho nálada.“* (Bly in Biddulph, 2007: s. 95) Výchova dětí tak přechází na matku a otec se stal pro děti vzdálenou osobou. S postupem času otec zastává stále méně povinností v oblasti rodiny a výchovy. Od konce 19. století se vynořují dva typy otce. Prvním z nich je otec vzdálený a nedostupný, který se dítěti příliš nevěnoval. Otec málo mužný a opovrhovaný se stal druhým typem. Oba typy jsou jakýmsi protipólem (Badinterová, 2005: s. 88-90). *„Otec je tedy příliš odměřený, nebo příliš důvěrný, příliš tvrdý, nebo příliš měkký, příliš autoritářský nebo ne dost autoritářský, a zdá se, že i jemu dělá potíže nalézt ten správný odstup od syna.“* (Badinterová, 2005: s. 90) Není tedy divu, že mnoho chlapců už nenalézá ve svém otci ten pravý identifikační vzor a vyrůstají v nevyzrálé a nevyrovnané muže.

Označení „chybějící otec“ není míněno jen ve smyslu nepřítomného otce, ale i ve smyslu nepřítomnosti duševní i citové a také tento pojem charakterizuje fyzicky přítomné otce, kteří se nechovají vhodným způsobem (Corneau, 2012: s. 20).

Ráda bych proto uvedla projevy popisující nevhodné otcovství ve vztahu otce a syna, které sestavil psycholog Anthony Stevens (Stevens in Corneau, 2012: s. 26).

- Prvním projevem je *„dlouhodobá absence otce bez ohledu na příčinu, tedy ať už se jedná o prosté a jednoduché opuštění, nebo třeba pobyt v nemocnici, který přinese dlouhou separaci od dítěte.“*
- Dále je to *„nedostatečná reakce otce na citové potřeby dítěte a jeho potřebu vztahu, připoutání. Otec si nevšímá chování, kterým dítě dává najevo svou potřebu pozornosti, a odmítá ho.“*

- *„Hrozba opuštěním ze strany otce, kterou otec používá s cílem dítě potrestat nebo „umravnit“. Může se jednat o hrozbu, že opustí rodinu, že odepře dítěti lásku, nebo o hrozbu sebevraždou, pokud se bude nadále chovat určitým způsobem, dále hrozbu zabitím či zabitím druhého rodiče.“*
- *Předposledním projevem je „vzbuzování pocitů viny v dítěti. Jedná se o tvrzení, jejichž cílem je učinit dítě zodpovědným z nemoci nebo dokonce smrti jednoho z rodičů.“*
- *„Otec, který se „pověsí svému dítěti na krk“; například otec alkoholik, kdy se dítě cítí nuceno k tomu, aby se stalo rodičem. A tak dozrává příliš rychle na svůj věk.“*

Jak už bylo řečeno otec je při výchově velmi důležitým faktorem při procesu identifikace. Z toho vyplývá, že aby se mohl muž správně vyvíjet je potřebná nejprve identifikace s matkou a pak s otcem. Dojde tak k vytvoření trojúhelníku otec-matka-syn. Absence otcovy pozornosti tedy může mít za následek nedostatečnou identifikaci s otcem a následně problém s vytvořením mužské identity.

Monick zdůrazňuje, že *„nepřítomnost a nefunkčnost otce v rodině mívá za následek značnou slabost potomků. Matka je strukturou krevních cév, tekutin, využívajícího a přijímajícího objetí, mořem mléka, a přesto není vším.“* (Monick, 2010: s. 63)

Chlapci, kteří trpěli otcovou nepřítomností, mohou trpět narušením své identity. Často mají v dospělosti problémy s vlastní sexuální identitou, zodpovědností, učením a mívají zženštilé chování, potlačují agresivitu, sebeprosazení, ambice a zvidavost nebo také naopak vyznačují se agresivním chováním, kterým si dokazují svoji sílu a moc. Dále se u nich vyskytuje větší míra psychických problémů nebo závislost na alkoholu, drogách apod. To vše pak vede ke krizi mužské identity, kdy ve společnosti se objevují muži středního věku, kteří mají podlomené sebevědomí a jsou zranitelní vůči ženám.

Biddulph uvádí, že *„chlapce, jimž chybí otcovská výchova, lze snadno rozpoznat. Tvoří dva výrazně odlišné typy: Jeden z nich je posedlý mužností, trpí „mačo-mánií, nosí agresivně působící oblečení, hromadí bojové hračky a komiksy nebo nosí nože a obsedantně studuje zbraně a válečnou techniku. Druhý typ má velmi nízké sebevědomí („je to mamincin chlapec“) a často ho přepadá sklíčenost.“*

Mladší chlapci mívají problémy s pomočováním nebo pokálením. Nezřídka jsou ve škole terčem posměchu, odmítají zkoušet nové věci nebo jít do nového prostředí a často mívají neopodstatněné obavy.“ (Bidulph, 2007: s. 101) Otázkou je, co se stane, až tito chlapci dospějí?

4.1 Typy nevyzrálých mužů

Guy Corneau zdůrazňuje, že nevhodný vztah s otcem vytváří u syna skutečné „psychické díry“ a dokládá toto zjištění popisem, který představuje v galerii deseti podob mužství současného nevyzrálého muže (Corneau, 2012: s. 48-96).

- Prvním z nich je *Adrien, hrdina*, který je krásný, hrdý, silný, odhodlaný a odvážný. Jeho matka je náročná a ambiciózní, vkládá do syna velké naděje a snaží se v synovi zrealizovat to, čeho ona sama nedosáhla. Tento muž je schopný dosáhnout velkých výkonů, zpravidla chce dosáhnout dobrého postavení a vydělávat peníze nebo se realizuje v idealistických záležitostech např. v boji za nezávislost a stává se tak vzorem pro jeho následovníky. Sílu mu dodává obdiv a proto je velmi citlivý na kritiku. Achillovou patou tohoto hrdiny je pak pocit viny vzhledem k otci, kterého zradil při plnění matčinych idealizovaných představ.
- *Vincent, hodný hoch* je laskavý, zdvořilý, dvorný a neagresivní a pod neustálým dohledem rodičů. Jeho úkolem je potlačovat v sobě známku revolty a agresivity, protože se bojí, že by přišel o lásku svých rodičů, kteří by mohli dát přednost jinému sourozenci. V každém jedinci je, ale špetka skryté neřesti např. lenost, rychlá jízda, alkohol, skrblictví, požitkářství apod., která ho může vyvést z jeho pasivity.
- *Erik, věčný adolescent* je typem člověka, jenž společnost vidí jako nudnou a příliš uniformovanou. Pracuje velmi nepravdělně z obavy, že by mohl upadnout do nějakého stereotypu a velmi podobné je to i jeho milostných vztahů. Vyznačuje se stylem být cool, milý, kreativní a trochu nejistý. Okolo pětaticátého věku se stále udržuje v iluzi, že může být čímkoliv a žije v životě plném fantazijních představ, povzbuzovaný alkoholem a drogami, které se mohou stát i jeho koncem.

- Čtvrtý typ zastupuje *Valentin, svůdce*. Muž, který má šarm, pronáší krásná slova, je horlivý a prožívá krátké a intenzivní milostné vztahy. Ve svých vztazích se vyhýbá ženám, které jsou podobné jeho matce a touží po ženě, která by byla ideálem matky, kterou nikdy neměl. I přesto se však dostává do zajetí vztahů, kde je žena podobná jeho matce. Pro to, aby mohl dosáhnout svého, umí být také chladný a krutý. Může také propadnout cynismu, pokud ho jeho hra s ženami přestane bavit.
- Další typ reprezentuje *Gustav, homosexuál*. Homosexualita se u něj projevuje často z potřeby prozkoumat někoho stejného, než začne vztah se ženou a také z nedostatečného vzoru otce.
Homosexuál je často oslněn mužskými předměty, jako jsou řetězy, vysoké boty nebo vojenské čepice a prostřednictvím kontaktu s mužem nabývá přístup ke svému tělu a emocím. Často se u něj objevuje strach z žen ve smyslu pudovém.
- *Julien, feminista* představuje muže, jenž je velmi vnímavý vůči ženám a propaguje princip kulturních změn. Feminista je závislý na své partnerce, a proto se obává, že bude opuštěn. Snaží se tedy zalíbit své ženě a zajistit si její přízeň.
- *Narcis, málo milovaný* je krásný muž, který se snaží ostatním zalíbit. Často je uzavřený ve své nitru a dělá mu problémy se otevřít a svěřit se.
Narcis byl v dětství zahlcován ambicemi svých rodičů a byla tím potlačována jeho individualita. Proto se v dospělosti snaží co nejvíce prosadit, aby někdo uznal jeho jedinečnou osobnost. Narcis tedy není mužem, který se má příliš rád, ale naopak velmi mu chybí láska.
- *Rock, rebel*- muž, který velmi trpí ztrátou svého otce. Tuto bolest pak překonává prostřednictvím drog, alkoholu, prostituce nebo životem na ulici. Působí tedy zlo, které je reakcí na zlo, jímž někdo ublížil jim. Rebel se stává obětí agresivních impulsů, které nedokáže ovládat, a může zajít až k vraždě, aby si dokázal svou mužnost.
- Předposledním typem je *Simon, zoufalec*. Člověk, jenž se rozhodl skoncovat se životem. Nepřítomnost otce tu má velký vliv. Mladí lidé myslí na sebevraždu, aby zničili bolest, která je trápí.
- Galerii typů uzavírá *Christian, zkrachovalec*. Tento muž užívá drogy, aby se vysvobodil z posedlosti sebezpozorování a potlačil pocit zklamání ze své samoty.

Když se bude chtít zbavit závislosti na drogách propadne v závislosti na alkoholu. Alkohol mu propůjčuje pocit nezávislosti, nezranitelnosti a necitelnosti ve vztahu k ženám. Christian je muž, který podlehl své matce a je na ní závislý a proto si musí dokazovat, že je muž a bojovat o moc.

Důležitým poselstvím pro každého muže je tedy rozbít scénář těchto typů a stát se skutečným mužem, který odhodí svou masku a přestane být otrokem své role. A to povede k uzdravení poraněného mužství dnešní společnosti.

4.2 Nové otcovství

Na scénu vstupuje „nový otec“, který se zrodil z jejich soumraku. Přichází generace mužů, kteří se chtějí vyvarovat chyb, kterých se dopustili jejich otcové.

Nový otec z počátku pocházel ze střední nebo vysoké třídy, měl vyšší vzdělání a nadprůměrné příjmy. Jeho povolání mu dovolovalo nakládat lépe s časem, a proto se mohl věnovat péči a výchově dítěte aktivněji než doposud. K novému otcovství přispělo i to, že ženy už nechtějí být matkami na plný úvazek a vstupují na pracovní trh. V západní společnosti přibývá i mužů, kteří vychovávají své děti sami a potýkají se se stejnými problémy jako osamělé matky, tzn. čas, peníze, hlídání dětí atd. Dokonce se dobrovolnými otci stávají i homosexuálové, kteří zpočátku čelili velké kritice. Faktem, ale zůstává, že pohlavní orientace nevypovídá nic o kvalitě otcovství, přesto je však na tuto skupinu otců pohlíženo přísněji (Badinterová, 2005: s. 160-166). Je tedy vidět, že role otců se výrazně mění. Muži se chtějí stát dobrými otci a přejí si pro své dítě dětství, které oni sami se svým otcem nezažili.

John Lee říká, že pro to, aby se muži stali dobrými otci, musí se nejprve zbavit starých vzorců chování. Nový otec by se tedy měl vyvarovat chování, které bylo typické pro tyto příklady špatných otců. (Lee in Biddulph, 2007: 91-93)

- *Muž-král* byl typem autoritářského otce, který se na výchově dětí příliš nepodílel, výjimkou bylo ukládání trestů nebo odpuštění. Jeho žena byla věrnou hospodyňkou, která ho po návratu z tvrdé práce obletovala.
- *Kritický otec*, ačkoli byl ve své otcovské roli aktivní, na rodině se to odráželo v negativním slova smyslu, protože si na ní vybíjel své frustrace z neúspěchu, z práce nebo z vlastního otce.

- *Pasivní otec* se do rodinného života nezapojoval. Veškeré úkoly a povinnosti přenechal své ženě a dětmi byl nenáviděn.
- *Nepřítomný otec* dával důraz na svou kariéru. Svě děti zajišťoval finančně, ale žádný zájem o ně neprojevoval.

Cestou k pravému otcovství je také překonání emocionální propasti, která je mezi otcem a synem, protože chlapec touží být otcem milován a touží po jeho uznání a pozornosti. Pokud se synovi tato láska nedostává, převládají u něj pocity smutku, vzteku, hořkosti nebo zahanbení i v dospělosti. Otcové jsou tedy rozhodujícím faktorem v emocionálním vývoji chlapců, učí je zvládat emoce a řešit problémy (Kindlon, Thompson, 2011: s. 119-121). Kindlon a Thompson zmiňují cestu emocionální upřímnosti. Říkají, že *„otec chlapce učí tím, jak on sám reaguje na své vlastní nedostatky a neúspěchy, je to mnohem důležitější než to, zda je opravdu expert na všechno. Otcova emocionální fasáda, ať vědomá, či nevědomá, oklame chlapce do věku osmi nebo devíti let, potom už nikoli. Muž, který se chová, jako by byl v něčem lepší než opravdu je, nebo který neumí přiznat své chyby, ukazuje svému synovi chybný model mužství.“* (Kindlon, Thompson, 2011: s. 128) Tímto přístupem z chlapce nevyrůstá zatvrzelý muž, který si nechce přiznat svou zranitelnost, ale muž, který dokáže vyjadřovat své pocity a přitom nepřichází o svou mužnost.

4.2.1 „Matkové: mateřští otcové“

Badinterová popisuje, že v rodičovství se objevují dva nové modely. V prvním dělá otec i matka přesně totéž a v druhém se rodiče o povinnosti dělí (Badinterová, 2005: s. 172). Druhý model je dnes velmi známý a rozšířený, proto se zaměřím na první model rodičovství.

Objevila se otázka, proč by nemohli otcové zvládat výchovu dětí stejně dobře jako matky, zvláště když v sobě dokáží zmobilizovat ženství a být otcem i matkou zároveň. Proběhlo mnoho výzkumů na toto téma, které prokázaly, že otcové se o děti dokáží postarat stejně dobře jako jejich matky. Objevují se u nich však rozdíly ve výchově.

Na rozdíl od matky, která se stará o chlapečka i holčičku stejně, u otce je přístup k dětem odlišný.

U chlapce otec povzbuzuje chlapské projevy, jako je např. zkoumavost, samostatnost, zatímco s holčičkou jedná jemněji a stimuluje její ženské vlastnosti. Také se prokázalo, že takovýto model výchovy podporuje zejména u syna dobrý identifikační vzor a stává se více androgynní než syn otce tradičního (Badinterová, 2005: s. 166-169).

„Mateřští otcové“ tedy odmítají tradiční roli otce, kteří zajišťují rodinu finančně a přebírají pečovatelskou úlohu. Tento typ převládá zejména u městských párů, kde matka buduje svou kariéru. Tyto otce můžeme také rozdělit do tří skupin, dle míry jejich identifikace s rolí pečovatele. První skupinu tvoří otcové, jenž si tuto úlohu dobrovolně vybrali. Protipólem jsou však otcové, kteří se za tuto úlohu stydí a jsou doma s dětmi např. z důvodu momentální nezaměstnanosti. Střed tvoří otcové, kteří svou úlohu otce dělají dobře a rádi, ale nejsou s ní plně identifikováni. K tomuto typu často vede větší ekonomická úspěšnost jeho partnerky. Otcové, jenž se s rolí pečovatele ztotožňují také plní některé úlohy v domácnosti např. vaření apod. (Kubíčková, 2003: s. 2-3).

Některé ženy však k tomuto způsobu výchovy vyjadřují odmítavé postoje a nechtějí se dělit o svou roli matky. Tento postoj se pak dále přenáší i do společnosti, kde je takový muž pod silným tlakem. Svůj vliv mají i stereotypy zakořeněné ve společnosti i to znesnadňuje větší nástup otců na rodičovskou dovolenou.

Badinterová zdůrazňuje, že toto stanovisko bude stále aktuální, dokud se zásadně nezmění mužské a ženské pravomoce a nepotvrdí je celá společnost (Badinterová, 2005: s. 171). Také Šmídová zmiňuje, že celková změna v náhledu na mužství je nutná: *„Podle vědců v oborech sociologie rodiny je jejich změna žádoucí, podle psychologů, psychoterapeutů a psychoanalytiků je posun směrem k novým mužstvím nezbytným a to nejen pro zachování mužského rodu, ale lidské civilizace vůbec.“* (Šmídová in Kubíčková, 2003: s. 2)

5. Nové mužství

Na počátku 90. let se muži setkávají znovu s kritikou ze strany emancipovaných žen. V důsledku toho se začíná rozvíjet „emancipace mužů“.

Muži zakládají hnutí a skupiny, kde se věnují tématům, jako jsou: mezilidské vztahy, prožívání mužské identity nebo také vliv pozitivního i negativního chápání mužství na jejich život.

Toto nově vznikající hnutí věnující se problémům, se kterými se muži potýkají, nemělo jednotné zaměření a cíle. Můžeme jej rozdělit do dvou proudů.

První z nich je označován jako „mužsky identifikovaný“ proud mužského hnutí. Jejich hlavním cílem byla ochrana mužských práv. Zabývali se tradičními mužskými rolami, které chápali jako nevýhodné a omezující. Ženy vnímali jako nepřítel, jenž je neustále zvyhodňován, např. nemusí jít na vojnu, po rozvodu zůstávají děti v jejich péči apod. Tento proud byl tedy zaměřený výrazně antifeministicky. Cílem skupin, které vznikaly v rámci tohoto hnutí bylo znovuobjevení mužské podstaty a rovnováhy. Muž by se měl stát znovu hlavou domácnosti, ale ženu by měl respektovat a mít k ní úctu (Renzetti, Curran, 2003: s. 50-51).

„Žensky identifikovaný“ proud je naopak protikladem a jeho zaměření je profeministické. Tito muži vnímají tradiční pojetí mužství za špatné a uvědomují si, že je nutné rekonstruovat gender a genderové vztahy ve společnosti, proto bojují za rovnoprávnost a práva žen a tento boj považují za nejlepší cestu k osvobození. Jedním z cílů pak bylo řešit otázku mužského násilí na ženách a snažili se poskytovat poradenství, které by tomuto chování zamezilo (Renzetti, Curran, 2003: s. 52).

Cílem hnutí tedy bylo přesvědčit muže, aby vystoupily ze svých tradičních rolí a ze zažitých stereotypů, ve kterých nejsou spokojeni a započali změnu, která dá průchod jejich mužské přirozenosti.

Steve Biddulph říká, že hlavním problém muže tkví v jeho osamělosti, nutkavé soutěživosti a citové ostýchavosti. Muži se stali doslova oběťmi modelů ideálního žití a vztahů a to je problém, který je potřeba změnit. Biddulph tedy poskytuje ve své knize návod, co by muž měl udělat, aby znovu objevil své mužství a přestal žít zautomatizovaný život (Biddulph, 2007: s. 15-18). Návod k mužství shrnuje do sedmi bodů (Biddulph, 2007: s. 15-24).

- *Urovnání vztahu s otcem* – otec je s mužností muže emocionálně spjatý a dokud muž během svého života svého otce nepochopí, neodpustí mu a nezačne si ho vážit, nemůže vést úspěšný život.
- *Odhalení posvátné sexuality* – zde je zdůrazněno, že muž by se měl cítit sexuálně uspokojený a naplněný.

Měl by tedy svou sexualitu objevit, pochopit ji a ovládnout ji do hloubky. Jedině tak se pro něj sex stane zdrojem duševní pohody.

- *Přístup k partnerce jako k rovnocenné bytosti* – popisuje tu, jak se chovat k partnerce a k ostatním ženám. Muž by si jich měl vážit a stejně tak by si měl vážit i sám sebe a také se naučit sdělovat své pocity a být vnímavý ke své partnerce.
- *Aktivní péče o děti* – muž je neodmyslitelnou součástí výchovy. Děti od svého otce čerpají sebedůvěru a vzor pro navazování vztahů. Zároveň muž musí najít rovnováhu mezi přísným a láskyplným otcem. Hlavní cíl je tedy stát se dobrým otcem.
- *Navázání skutečného přátelství s muži* – v tomto kroku je důležité, aby se muž obklopil kamarády, kteří jsou upřímní, zábavní, vtipní a také dokážou být oporou.
- *Volba práce, která vás bude těšit* – Biddulph zdůrazňuje, že výběr práce, ve které se muž realizuje, je důležitý, protože pokud ho práce nebaví, projeví se to jinde.
- *Osvobození divého muže ve vás* – poslední bod k přirozenému mužství spočívá v tom, že muž by měl dělat dobrodružné věci a nebát se dát najevo emoce a nepříjemné pocity.

Tématem nového muže se také zabývá Badinterová. Ta předkládá jakýsi model usmířeného muže. „*Není to ani rozbředlý měkkota, ani tvrd'ák neschopný dávat najevo city, ale gentle man, který umí skloubit pevnost s citlivostí.*“ (Badinterová, 2005: s. 155) Takového muže symbolizuje androgyn³.

5.1 Androgyn

S tímto pojmem poprvé přichází Sandra Bemová. Androgyn je jedinec, který představuje vysokou míru jak ženských, tak i mužských charakteristik. Bemové se tak podařilo zpochybnit mýtus o neslučitelnosti obou kategorií a také jejich svázanost s biologickým pohlavím (Lippa, 2009: s. 91-92).

---

³ Spojení z řecké etymologie anér-andros „muž“ a gyné- gynaicos „žena“

Hlavní výhodou je, že „androgynní jedinci se chovají adekvátně vzhledem k požadavkům dané situace a v souladu s vlastními potřebami, a nikoliv podle toho, co přísluší jejich genderové roli. Člověk může být současně asertivní i citlivý k potřebám druhých, kompetentní i vřelí v závislosti na kontextu. Androgynie skýtá svobodu a možnost rozvíjet v sobě jak maskulinní, tak femininní vlastnosti a neomezovat se pouze na ty, které jsou v dané společnosti považované za přiměřené pro ženy nebo pro muže.“ (Wyrobková, 2005: s. 547)

Badinterová poukazuje na to, že androgyn bývá špatně vykládán a pro správné pochopení androgyna se musíme zbavit tří nejrozšířenějších omylů. Prvním z nich je, že androgyn splývá s ženstvím a je považován za zženštilého muže sedmdesátých let. Druhým omylem je, že naopak androgyn je jednostranně mužský, žena své ženství zapírá a musí se podřídit mužskému uvažování, aby mohla uplatnit mužské vlastnosti. Androgynní lidská bytost tedy není splývavého rodu. Mužská i ženská složka se projevuje střídavě podle momentální potřeby. Poslední omyl spočívá v tom, že se androgyn vyznačuje absencí pohlavních znaků a je jakýmsi bezpohlavním tvorem (Badinterová, 2005: s. 156-157).

Podobnou dualitu lidské duše nacházíme i u Carla Gustava Junga, v archetypech anima, který představoval mužskou stránku duše a animy, která charakterizuje ženskou stránku mužské duše. Jung zdůrazňoval, že proto, aby byl člověk úplný v sobě musí rozvíjet prvky opačného pohlaví a pokud tak neučiní, bude jeho vědomí slabé a nezralé (Wyrobková, 2005: s. 547).

Badinterová dále uvádí, že skutečného androgyna definuje etapa smíření muže se svým ženstvím. Důraz klade na to, že se nejprve musí jedinec, který se narodí jako pohlavně neurčitý, dozvědět, že je chlapec nebo dívka. S odlišným způsobem přichází Bemová, která preferuje, aby bylo dítě vychováváno „mimo schéma rodu“. To však podle Badinterové vede jen ke zmatku v identitě (Badinterová, 2005: s. 159). Bemová tedy začala chápat androgynní jedince jako genderově neschematické.

5.2 Nový muž podle Johna Beynona

Sociolog John Beynon přináší dva typy nového muže: (Beynon in Carter, Steiner, 2004: s. 198-205).

- *The New Man-as-Nurturer* (nový muž jako pečující žitel) – jde o nový typ muže, jenž se identifikuje s programem feminismu. Je pro boj za rovná práva žen a tím napomáhá i sobě.
Snaží se o změnu tradiční mužské identity a také změnu v oblasti sociálních rolí. Nový pečující muž zaznamenal největší změnu v oblasti rodinného života. Stává se součástí při výchově dětí a má k nim bližší vztah než tomu bylo u tradičního muže, který byl často mimo domov.
- *The New Man-as-Narcissist* (nový muž jako narcis) – v osmdesátých letech 20. století se objevuje na scéně druhý typ, ale už v padesátých letech se objevují jisté náznaky u slavných osobností např. u Elvise Presleyho. Důvodem podle Beynona je zvyšující se komerčnost mužství. Muž byl zobrazován v módním a kosmetickém průmyslu jako sexuální objekt a důraz byl kladen na fyzický vzhled. Mediální, kosmetický a módní průmysl tedy stál u zrodu muže, který byl vzorně upravený, sebevědomý, svalnatý a citlivý.

5.3 Ideál nového muže

Nad ideálem nového muže se na základě výzkumů zamýšlejí manželé Anne a Bill Moir. „Nový muž“ byl vytvořen na základě poznání, že všechny důležité rozdíly mezi pohlavími byly a jsou sociálně podmíněné, vytvořené nebo naučené. To je základ všeho. Jak už bylo řečeno, muž se nerodí jako muž, ale teprve se jím stává přijetím kultury ve které vyrůstá (Moir, 2000: s. 12).

Takový názor má i Sandra Bemová, když říká, že *„mužství a ženství nepředstavuje žádnou skutečnou psychologickou realitu. Nejsou skutečnými znaky jedince. Spíše jde o kulturní fikci, která označuje směsici znaků, chování a sociálních rolí jako mužské a ženské. Mužství a ženství neexistuje „tam venku“ ve světě objektivní skutečnosti, existují pouze v mysli vnímajícího jedince.“* (Bemová in Lippa, 2009: s. 101) Cílem je tedy oprostít se od kulturních a společenských rolí a stereotypů.

Moirovi zdůrazňují, že idealizovat muže je špatné, protože všichni muži nejsou stejní a proto neexistuje pouze jeden ideální vzor. Přesto se však ve společnosti šíří ideál muže, jenž má na sebe vzít stejný díl rodičovských povinností, měl by dávat najevo své emoce a měl by vykonávat svůj díl domácích prací a tento nový pohled na muže je živen i médii.

Muž se tak znovu ocitá v pasti nějakého vzoru a je zmatený tím, zda se má řídit tím, co je mu předkládáno nebo tím, kým doopravdy je. Muž může dávat najevo své emoce a starat se o děti a domácnost jen pokud se s tím sám identifikuje a ne proto, že to ženy chtějí nebo proto, aby se jim zalíbil (Moir, 2000: s. 171-182). Moirovi to shrnují a říkají, že „*staré pojetí diskriminace pohlaví znamenalo, že muž vnutil ženě svůj názor na svět. Nový styl diskriminace pohlaví znamená, že ženy nutí mužům svůj názor na svět.*“ (Moir, 2000: s. 182)

6. Mužské skupiny

V rámci příchodu „nového muže“ a „nového otce“ vzniká ve světě i u nás celá řada mužských hnutí a skupin, která představují možná řešení, jak mužům pomoci. Jak dokládá Biddulph velkou úlohu sehrávají přátelé mužského pohlaví, protože pokud se muž ocitá v kritické chvíli, jedině muži vědí, jak se právě cítí a mohou být sobě navzájem nápomocní v procesu učení, jak být znovu mužem (Biddulph, 2007: s. 152).

Mužská společenství jsou tedy velmi důležitá. Důraz je ve skupinách a v seminářích kladen na to, aby byly muži vyslechnuti. Jednotlivé semináře jsou zaměřeny také na to, aby muži přestali žít podle receptu správného chlapa a začal si uvědomovat svou vlastní podstatu. Za důležité tedy považují zmínit několik skupin, které si vytvořily u nás.

Hynek Nekuža organizuje setkání mužů s názvem „Skutečný muž“ a v rámci tohoto programu vymezil v několika bodech manifest skutečného muže, jenž napomáhá mužům k jejich sebeuvědomění. Manifest tedy zní: (Nekuža, 2009: online).

- „*Uskutečnit přirozenou touhu projevit se takový, jaký jsem, tedy: Být svobodný v lásce, síle a vědomí.*“
- „*Dovolit si projevit svou touhu pro dobrodružství a nalézání nových cest.*“
- „*Naučit se poslouchat svou intuici.*“
- „*Mluvit s muži i ženami otevřeně o svých emocích a projevovat své emoce. (Opustit mýtus: Muži nepláčou.)*“
- „*Naučit se podporovat ostatní muže, aniž by to byla rivalita či boj.*“
- „*Dokázat přiznat si svůj strach, aby se projevila skutečná mužská touha po životě.*“

- „Naučit se přiznat svou slabost, aby se projevila skutečná síla muže.“
- „Naučit se nehledat potvrzení své mužskosti u žen, ale nalézt je v sobě a u ostatních mužů.“
- „Naučit se důvěřovat životu, a nemuset mít tudíž vše vždy pod kontrolou.“
- „Najít svou roli vedle ženy v dnešním novém pojetí partnerství či manželství.“
- „Najít si takovou činnost či práci, ve které se muž cítí naplněn a spokojen a která má přínos jak pro něj, tak pro ostatní.“
- „Najít své přirozené vůdcovské schopnosti.“
- „Navázat na zapomenuté duchovní hodnoty lidstva a uplatnit je v dnešním světě.“
- „Dovolit si být k ženám něžný a pozorný, ale zároveň si uchovat svou sílu svobodně se rozhodovat a umět říci ANO i NE.“
- „Umět být milujícím otcem, který neutíká od své odpovědnosti ke svým dětem.“
- „Dovolit si přirozeně a láskyplně projevovat svou mužskou divokost a nespoutanost.“

Významnou skupinou je Liga otevřených mužů. Je to nezisková organizace pro muže, která vznikla v roce 2006 a jejími zakladateli jsou Martin Jára, Václav Šneberger a Michal Vybíral. Hlavním cílem organizace je zvýšit kvalitu v životě mužů, učí je čtyřem základním hodnotám: odpovědnosti, originalitě, odvaze a otevřenosti. Dále organizuje čtyři programy seminářů se zaměřením na muže. Jsou to:

- Muži mužům
- Táto, máš na to
- Muži do škol
- Mužské zdraví

Nabízejí také poradnu, kde pomáhají mužům řešit např. partnerské vztahy, výchovné problémy, životní krize, sebepoznání apod. (Jára, 2006: online).

V České Republice také funguje Český svaz mužů, který vznikl v roce 2004 a zaměřuje se na rovné příležitosti mužů a žen. Jejich cílem je zdůraznit téma mužů a jejich problémů a odstranit veškerou diskriminaci podle pohlaví.

Angažují se a realizují projekty v oblastech týkajících se: vzdělání, zdravotní péče, domácího násilí, rodiny, otcovské otázky, rodinného práva apod. (Svaz mužů, 2007: online).

Nakonec bych chtěla zmínit, že cílem těchto hnutí je osvobodit muže a zlepšit jeho situaci, proto je nutné, aby se tyto organizace a skupiny, co nejvíce rozšířili a tím napomohli ke změně společnosti.

ZÁVĚR

V této práci jsem se věnovala krizi mužství z pohledu sociologické literatury. Mým cílem bylo postihnout základní problematiku, která se tohoto tématu týká.

V první kapitole jsem se soustředila na popis patriarchálního uspořádání společnosti a dále na počátky krize mužství, které se datují už v polovině 17. století. Tehdy byly příčinou první krize mužů tzv. preciózky. První emancipované ženy, které od mužů požadovaly změnu společenského řádu. Druhá vlna krize mužství se projevila naplno na přelomu 19. a 20. století vlivem hospodářského růstu a demokratizace společnosti. Začaly se tvořit první ženská hnutí a muži pociťovali úzkostlivý strach z obavy, že žena bude mít větší vliv a plně je nahradí ve společenském systému.

Obsahem druhé kapitoly je vymezení identity. Identita je jedním ze základních stavebních prvků každého z nás. Soustředila jsem se zejména na proces identifikace, který je velmi důležitý. Identifikace spočívá v tom, že se chlapec musí nejprve odtrhnout od prvotního spojení s matkou a poté se identifikovat s otcem, tedy osobou opačného pohlaví. Dále zdůrazňuji, že muž už na začátku svého vývoje prochází obavami ze strachu, že se jeho identifikace s otcem někde pokazí a proto v sobě už na začátku potlačuje veškeré rysy ženskosti, které v sobě měl. Další jeho úzkostí je pak to, že se stane homosexuálem. Obě tyto obavy vychází z nedostatečného nebo nepřítomného vzoru otce. Dále v této kapitole zobrazuji dva typy muže 80. let, které jsou výsledkem jejich strachu ze stále se zvyšujícího vlivu žen, proto muž volí v zásadě jednu z dvou cest. Buď svou mužnost zcela zapudí a stane se „měkkým mužem“, nebo zmrzačí své ženství a bude „tvrdým mužem“.

Ve třetí kapitole jsem se soustředila na témata sociální role a genderové stereotypy. V tradičním uspořádání měl otec roli živitele a zaopatřovatele rodiny a žena byla pečovatelkou a hospodyňkou. Vlivem postupného rozvolňování sociálních rolí však muži pociťují obavy, protože neví, co se od nich vlastně očekává, a mají strach, že žena jim vezme jejich dominantní postavení. V rámci genderových stereotypů muž podléhá celé řadě předsudků a očekávání, které se projevují jak na pracovišti, tak i v médiích. Zároveň v této části práce podotýkám, že zatímco u sociálních rolí se situace rozvolňuje, u genderových stereotypů se zakořeněné představy a ideje mění jen velmi pomalu.

V následující kapitole jsem se zabývala problematikou „chybějícího otce“. Je jasné, že ať už nepřítomný nebo nevhodný otec působí na výchovu a vytváření identity dospělého muže, a proto se také zabývám popisem nejčastějších typů nevyzrálých mužů v dnešní společnosti.

Další téma, které zde zmiňuji, je „nové otcovství“, které vzniklo jako reakce na špatnou a nedostatečnou výchovu otců předcházející generace. Cílem nových otců je tedy zprostředkovat svým dětem dětství, které oni sami nezažili. Začíná se také objevovat nový model rodičovské péče a přicházejí na scénu tzv. „mateřští otcové“, kteří se identifikují s rolí pečovatele a muže v domácnosti.

Obsahem předposlední kapitoly je téma „nového muže“. Nový muž přichází na počátku 90. let jako reakce na kritiku, která se na ně snesla ze stran emancipovaných žen. Začínají se proto vytvářet skupiny a hnutí podporující mužskou emancipaci. Dále v této části práce předkládám několik typů nového muže. Z nichž za nejvhodnější považuji model androgyna, který představuje jedince jak se ženskými vlastnostmi, tak i s mužskými. Také v práci poukazuji na nevhodnost idealizovat jakýkoli typ muže, protože všichni muži přece nejsou stejní a proto také nemůže existovat ideální typ. Přesto se však tento ideální typ v povědomí společnosti objevuje a často je také živen médii.

V poslední kapitole jsem se krátce zaměřila na důležitost mužských skupin, hnutí a organizací, kde muži pomáhají mužům s jejich problémy a jsou si navzájem oporou.

Hlavní příčiny krize mužství tedy vidím v tom, že vlivem ženského hnutí se narušilo tradiční postavení muže ve společnosti. Ženská role ve společnosti je přehodnocena a to má za následek i to, že ženy mají na muže větší požadavky, kterým se muži snaží vyhovět, a tím se dostávají do zajetí obrazu muže, jakého chce žena mít. Dalším důvodem je nedostatek vhodných mužských vzorů při výchově. To pak vede k nevyzrálosti dnešních mužů. Také stereotypní očekávání značně ovlivňují mužovu svobodu. Možné řešení tedy vidím v osvobození se právě od těchto stereotypních očekávání, představ a vysokých nároků. Důležité je, aby si muž uvědomil své problémy a chtěl je řešit. A žena by měla stát po jeho boku a být mu oporou.

Použitá literatura

Monografie:

- BADINTEROVÁ, E. *XY: o mužské identitě*. Praha – Litomyšl: Paseka, 2005.
- BIDDULPH, S. *Mužství*, Praha: Portál, 2007.
- BOURDIE, P. *Nadvláda mužů*. Praha: Karolinum, 2000.
- CARTER, C., STEINER, L. *Media and Gender*. Maidenhead: Open University Press, 2004.
- CORNEAU, G. *Chybějící otec, chybující syn*. Praha: Portál, 2012.
- GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999.
- GOFFMAN, E. *Všichni hrajeme divadlo: sebeprezentace v každodenním životě*. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon, 1999.
- KARSTEN, H. *Ženy – muži: genderové role, jejich původ a vývoj*. Praha: Portál, 2006.
- KINDLON, D., THOMPSON, M. *Kainova výchova*. Praha: Triton, 2011.
- KOMÁREK, S. *Muž jako evoluční inovace?* Praha: Academia, 2012.
- LIPPA, R. *Pohlaví: příroda a výchova*. Praha: Academia, 2009.
- MOIR, A., MOIR, B. *Proč muži nežehlí*. Praha: Grada, 2000.
- MONICK, E. *Potence: mužská agrese jako cesta k duši*. Brno: Emitos, 2010.
- PONĚŠICKÝ, J. *Fenomén ženství a mužství: psychologie ženy a muže, rozdíly a vztahy*. Praha: Triton, 2003.
- RENZETTI, C., CURRAN, D. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2003.
- SCHWANITZ, D. *Muži: výzkum živočišného druhu*. Praha: PROSTOR, 2009.
- TOMEŠ, J. *Ženy ve spektru civilizací: k proměnám postavení žen ve vývoji lidské společnosti*. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ, 2009.
- Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996.

Články v časopisech:

- ČECHOVÁ, B. Dnešní muži na rozcestí. *Psychologie dnes*, 2008, roč. 14, č. 4, s. 12-16.
- FORMÁNKOVÁ, L. Variace na gender. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 2009, roč. 10, č. 2, s. 76-78.
- KUBÍČKOVÁ, K. Matkové: mateřší otcové. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 2003, roč. 4, č. 3, s. 1-3.

WYROBKOVÁ, A. Femininita a maskulinita v sociálně-psychologických teoriích a výzkumu, *Československá psychologie*, 2005, roč. 49, č. 6, s. 540-553.

Internetové zdroje:

Český svaz mužů. *O nás* [online]. 2007. vyd. [cit. 2013-06-21]. Dostupné z:

<http://www.svaz-muzu.cz/index.php?page=onas&page1=uvod>

NEKUŽA, H. *Skutečný muž*. [online]. 2009 [cit. 2013-06-21]. Dostupné z:

<http://www.hyneknekuza.cz/skutecny-muz/>

Liga otevřených mužů. *O nás* [online]. 2006 [cit. 2013-06-21]. Dostupné z:

<http://web.ilom.cz/o-nas.html>